

Visionskatalog

*af Kulturministeriets visionspanel 2013/2014
Leveret januar 2014*

Indholdsfortegnelse

Baggrund	2
Bomholt seminar	3
Centrale forskningsfelter	4
Flygtighed	5
Deltagelse	6
Materialitet	7
Kognition	8
Idræt	9
Mobilitet, migration og sted	10
Det digitale	11
Kunstnerisk udviklingsvirksomhed	13
Afsluttende kommentarer	14
Visionspanelets sammensætning	15
Referencer	17

Baggrund

Kulturministeriets visionspanel består af yngre forskere fra et udvalg af ministeriets forskende institutioner og idrætsforskningsområdet. Siden april har vi arbejdet på at løse to opgaver: dels at sammensætte programmet for Julius Bomholt seminaret 2013, dels "at pege på nye, centrale forskningsemner og -debatter" og udmønte vore diskussioner i et kortfattet katalog.

Mere specifikt er vi blevet bedt om at forholde os til følgende spørgsmål:

- Hvilke forskningsprojekter har internationalt været de mest fremgangsrige og leveret de mest fornyende resultater inden for de sidste ti år på de områder, panelet repræsenterer?
- Hvilke forskningsspørgsmål og forskningsemner er de mest centrale og omdiskuterede?
- Inden for hvilke områder kan samarbejdet mellem forskningsinstitutioner øges?
- Hvad kendetegner den offentlige debat omkring forskning på kultur- og idrætsområdet, og hvordan kan debatten styrkes?

Vi har holdt syv møder i løbet af året, hvor vi har diskuteret de konkrete spørgsmål, men også, hvad opgaven egentlig gik ud på, og hvordan vi kunne og ville løse den. For hvad betyder det egentlig, at et forskningsprojekt har været "fremgangsrigt" og har leveret "fornyende resultater"? Ud fra hvilke kriterier skulle vi, der repræsenterer ganske forskellige felter og institutioner, kunne pege på "de mest centrale forskningsspørgsmål og forskningsemner"? Og hvilken betydning har det, om et forskningsspørgsmål har været "omdiskuteret"? Hvor, hvordan og af hvem? Muligvis i "den offentlige debat omkring forskning på kultur- og idrætsområdet", som man øjensynligt gerne vil have styrket, men til hvilket formål?

Det kulturelle landskab har ændret sig markant siden oprettelsen af Kulturministeriet i 1961. Et vertikalt kanonbegreb er blevet erstattet af et horisontalt kulturbegreb, hvilket har betydet store udfordringer for hele vores sektor. Den diversitet, som man finder i de områder og institutioner, der hører under Kulturministeriet, afspejler, hvordan selve kulturbegrebet og det beslægtede kulturarvsbegreb i dag opfattes og anvendes anderledes inkluderende og meget bredere end tidligere. Ikke mindst digitaliseringen har ændret danskernes tilgang til og brug af kulturelle produkter og udfordret traditionelt privilegerede kulturinstitutioner.

Bomholt seminar

Julius Bomholt seminaret blev afholdt 9. december 2013. Det præsenterede et program, som kan ses som repræsentativt for kulturforskningen inden for Kulturministeriets institutioner, idet de seks forskere fra forskellige områder under Kulturministeriet var inviteret til at tale inden for rammer, der tilsammen udstikker nogle af de væsentlige retninger, som kulturforskningen bevæger sig i. Samtidig præsenterede oplægsholderne eksempler på den forskningsmæssige bredde i feltet, hvad angår både genstandsfelt og metode, og de perspektiverede på hver sin måde centrale udfordringer og muligheder for Kulturministeriets område. Endelig leverede de nogle relevante bud på kulturforskningens værdi – eller værdifuld forskning, hvad enten værdi forstås som konkrete – og kontante – resultater (som når forskningen danner grundlaget for en markant forandring i politiets måde at håndtere fodboldpublikum på), eller værdien er mindre målbar (som når forskningen afdækker sociale netværk i 1700-tallets landsbysamfund).

Kulturforskningen er ofte blevet skudt i skoene, at den kun handler om bevaring (hvilket naturligvis også er en af søjlerne i eksempelvis museumsloven). Men i virkeligheden er den en forskning i forandring. Man kan derfor hævde, at kulturforskeren er en ekspert i forandring. En ekspert i 'hvorfor ingenting er som før.' På samme vis kan man hævde, at kulturforskere skriver historie, men ofte handler det om, at de skriver historien om. Det var derfor oplagt at indlede seminaret med at tage temperaturen på kulturforskningen i oplægget 'humanistisk forskning på kulturområdet'. Oplægget byggede på et nyetableret forskningsprogram, der kortlægger indhold og kontekst for humaniora i de sidste femten år.

Et af de mest gennemgående kendetegn for kulturforskningen inden for alle de områder, som ligger under Kulturministeriet, er netop det, man kunne betegne som et skift i selve genstandsfeltet. Hvor kulturforskningens 'genstande' traditionelt netop har været 'genstande' forstået som fysiske objekter, hvad enten der var tale om en roman, et maleri, et stykke etnografika, eller anden kulturgenstand, er det i dag i højere grad de relationer, som disse objekter indgår i, som udgør kulturforskningens egentlige genstandsfelt. Under overskriften 'forskning i objekter' placerede vi på seminaret derfor to oplæg, som på hver deres måde satte fokus på 'relationer' – dels mellem politi og hooligans – dels mellem folk på landet i slutningen af 1700-tallet. Det var netop for at markere dette skifte fra objekt til relation. Objektet er ikke, hvad det har været. Det har det sådan set aldrig været. Det er blot i disse år, at det også bliver tydeligt i kulturforskningen.

Seminarets tredje tematiske vinkling kaldte vi 'forskning i formidling'. Netop fordi spørgsmålet om, 'hvordan' vi italesætter og fremviser objekterne – og hvordan vi kan gøre det, er blevet mere og mere fremtrædende inden for kulturforskningen, hvilket forskningen i udstillingsdesign i konteksten af

seminaret var et eksempel på.

At vi også gerne ville bringe 'forskning i samling' på programmet var netop fordi, at samlingsbegrebet også ændrer sig, i takt med at objekterne, der skal indsamles skifter karakter. I oplægget blev der taget udgangspunkt i internettet, som er en stor udfordring, både for de institutioner der skal indsamle det, som for de forskere der skal udforske det.

I tilrettelæggelsen af programmet for Bomholt seminaret ønskede vi endelig at inddrage et kunstnerisk indlæg. Relevansen af et kunstnerisk indslag er aktualiseret af, at Kulturministeriet i år har gjort det muligt for undervisere på de kunstneriske uddannelsesinstitutioner at søge frikøb til kunstnerisk udviklingsvirksomhed. For underviserne på de kunstneriske uddannelsesinstitutioner har det længe været et ønske, at kunstnerisk udvikling kan opnå samme muligheder for støtte som forskningsprojekter og med oprettelsen af en pulje er dette nu blevet virkeliggjort for en foreløbig 4-årig periode. Vores ønske med dette praksisbaserede indlæg var at bringe selve 'forskningsbegrebet' til diskussion og refleksion.

Programmet for seminaret er vedlagt som bilag.

Centrale forskningsfelter

Ved tilrettelæggelsen af Julius Bomholt seminaret søgte vi at etablere en sammenhæng ved heuristisk at strukturere oplæggene under kategorierne forskning i objekter, forskning i formidling, forskning i samling og objektet som forskning – en tilgang og en struktur, der havde til hensigt både at pege på diversiteten i de kulturelle objekter og på hvordan kulturbegrebets og objektets forandring samtidig medfører fundamentale ændringer i de måder, hvorpå vi forvalter og formidler kulturen.

I kataloget har vi derimod valgt at lade denne heuristiske forståelsesramme være underforstået. Frem for at pege på specifikke projekter, danske som internationalt, har vi valgt at flytte fokus til nogle overordnede forskningsområder- og spørgsmål, vi mener er væsentlige i dag og fremover. Uanset, om de har været "fremgangsrige" eller "omdiskuterede". Det er forskningsfelter, hvis metodiske og teoretiske spørgsmål planter sig i forskningen, hvad enten den er rettet mod objekterne, mod formidlingen eller samlingen. Visionspanelet ser følgende forskningsfelter som centrale i forhold til "at pege på nye, centrale forskningsemner og -debatter":

- Flygtighed
- Deltagelse
- Materialitet
- Kognition
- Idræt

- Mobilitet, migration og sted
- Det digitale
- Kunstnerisk udviklingsvirksomhed

Inden for disse forskningsfelter forventer vi markant værdiskabelse i og for dansk kulturforskning 2014 og årene frem.

Flygtighed

Håndteringen af flygtige kunstformer er på kunstmuseerne stadig et udviklingsområde, hvor indsatsen ofte kædes sammen med at løse samlingsproblematikker, der ligger mellem samling og arkiv; hvor værkstatus, dokumentation og beskrivelsespraksis debatteres i et felt, som spænder ud over metoder og praksisser defineret, udviklet og specialiseret på tværs af institutionelle rammer og typer. Forskning i håndtering af flygtig kunst understreger anvendeligheden af tværfaglighed, som basis for en kombinatorisk forskningspraksis. Motiveret af dette er forskningen i flygtige kunstformer ofte kædet sammen med forskning i udveksling og udvikling af fælles metoder og dokumentationsstandarder.

På kunstområdet synes det flygtige at repræsentere et tiltrængt ustabil element, der virker velegnet som forskningsmæssigt udgangspunkt og åbning af diskussionen af værk/kontekst - fordi de flygtige kunstformer ofte indbefatter og gør en dyd ud af netop det processuelle, relationer, begivenheder og deltagelse frem for entydigt at fokusere på objekterne.

Begrebet *flygtighed* refererer til noget, der foregår i et begrænset tidsrum - men afhængig af, om vi taler om mediets, konceptets eller perceptionens tidsrum affødes vidt forskellige problematikker omkring og forventninger til "håndtering" af det flygtige. Der er tale om et problemfelt, der manifesterer sig i flere af de museale kerneområder, men tager sig forskelligt ud, alt efter om vi diskuterer med fokus på indsamling, registrering, forskning, konservering eller formidling. Hvad der konkretiserer sig som flygtighedsrelaterede håndteringsproblematikker på fx konserveringsniveau, danner ikke nødvendigvis ramme om flygtighedsrelaterede problemstillinger på værk- eller konceptniveau. Der er med andre ord forskel på, om vi taler om *flygtig*, som i materialer, der er i fare for at forgå over tid (visse typer plastik, analoge bånd osv.), eller *flygtig*, som i værker, der i sig selv er baseret på flygtigere formater (performativ, interaktiv, relationel osv.) eller koncepter (flygtighed som tematik, undersøgelsesobjekt osv.).

Distinktionen (op)bevaring versus sikring har været fremhævet som et omdrejningspunkt, der netop søger at løsne op for forholdet mellem registreret flygtighed (i en dansk kontekst oftest under betegnelsen det *uhåndgribelige* og undertiden som det *immaterielle*) og indsamlet genstand. Implicit forstået, at sikring peger på formuleringen af en bredere og mere nuanceret strategi, der indeholder og integrerer elementer af indsamling, dokumentation, støtte og udvikling af kulturelle miljøer etc.

Forskningsfelter, som arbejder med det performative element i værkdannelsen, deltagelse, nye blik på materialets og genstandenes placering i et processuelt betydningsdannende system etc., understreger behovet for at gentænke de traditionelle værkdefinitioner.

Links:

- Living Archives (svensk; 2013-2016): <http://livingarchives.mah.se/>
- Videokunstarkivet (norsk; 2012-2015): <http://www.videokunstarkivet.org/>
- Digitising Contemporary Art (DCA) (europæisk 2011-13): <http://www.dca-project.eu/>
- GAMA (Gateway to Archives of Media Art) (europæisk; 2007-): <http://www.gama-gateway.eu/>
- Digital Art Conservation (tyskland, 2010-2012): <http://www02.zkm.de/digitalartconservation/>

Deltagelse

Begrebet 'deltagelse' er et af de helt centrale omdrejningspunkter for kulturforskningen i disse år. Hvad enten man befinder sig i det kunsthistoriske, kulturhistoriske eller museologiske felt, vidner dette nye fokus på 'deltagelse' om et generelt skift i kulturbegrebet fra at betragte kultur som tekst til at betragte den som en form for performance. Med dette skift har læseren/udstillingsgæsten/forskeren – eller med en samlende betegnelse, *brugeren*, fået tildelt en ny og langt mere aktiv rolle. Inden for fx både det billedkunstneriske og det litterære område er deltagelsesbegrebet blevet aktualiseret gennem kunsten selv, idet nye kunstformer, der arbejder med selve det fysiske og sociale rum og/eller med performative virkemidler, har domineret de sidste 10 år. Disse kunstformer og ledsagende kunstneriske strategier har eksplicit tildelt betragteren rollen som medskabende aktør, der med sin tilstedeværelse aktualiserer værket, ligesom de også har fremhævet det, som værkerne 'gør', dvs. den situation, de skaber, og den effekt, som de har på modtageren, frem for det, som de kan siges at 'repræsentere' ud fra en traditionel forståelse af betydning, som immanent i værket selv. Samme ideer om deltagelse og processuel, kropslig og dialogisk betydningsproduktion har også fundet ind i museerne, det gælder både kunstmuseerne og de kulturhistoriske museer. Det ses i museernes ustillings- og formidlingsformater, som i højere grad end tidligere vægter brugerens aktive deltagelse og formative rolle i betydningsdannelsen, herunder også udviklingen af digitale ustillingsværktøjer. Fokus for både museumspraksis og tilhørende forskning er i overvejende grad en ide om museumsoplevelsen som en helhedsorienteret sanseoplevelse, der baserer sig på den besøgendes aktive deltagelse (fysisk, såvel som mental), samt vægter det affektive møde og i undervisningssammenhæng, metodisk baserer sig på 'læring gennem sansning'.

Teoretisk er disse ideer om 'deltagelse' blevet formuleret ud fra ideer om

performativitet, relationalitet, affektteori og nye læringsteorier. Disse ideer indgår i kulturforskningen bredt, hvor kulturel produktion, såvel som subjektivitet og (kulturel)identitet forstås ud fra teorier om performance, performativitet og begivenhed. Disse teorier vandt indpas i løbet af 2000-tallet og spiller stadig en stor rolle i den aktuelle forskning, både på dansk og international grund. 'Deltagelse' som begreb har selvsagt også mødt kritik – den er blevet indskrevet i en neoliberal logik og del af en ofte ilde set oplevelsesøkonomi – denne kritik udgør i dag også et væsentligt aspekt af kulturforskningen både i Danmark såvel som internationalt.

I Danmark foregår forskningen i 'deltagelsesbegrebet' på både museerne og universiteterne. Statens Museum for Kunst har med projektet SMK Digital (støttet af Nordea-fonden) arbejdet målrettet med digital kunstformidling, der aktivt involverer brugerne. Center for museologi på Aarhus Universitet afholdt i 2013 en stor international konference, der under titlen "Rethink Participative Cultural Citizenship" satte fokus på kunst, kultur, medborgerskab og social udvikling. I det tværinstitutionelle udstillings- og forskningsprojekt "Museer og kulturinstitutioner som rum for medborgerskab" har en lang række kunst- og kulturhistoriske museer (ARKEN Museum for Moderne Kunst, Nationalmuseet, Designmuseum Danmark, J. F. Willumsens Museum, KØS Museum for kunst i det offentlige rum, Nikolaj Kunsthal, Statens Museum for Kunst, Thorvaldsens Museum, Københavns Museum og desuden Musikken i Skoletjenesten i samarbejde med Det Kongelige Teater) undersøgt, hvordan de kan bidrage til udviklingen af kulturelt medborgerskab. Herhjemme skal endvidere et nyt forskningsprojekt under Institut for Kulturvidenskaber på SDU udvikle et nyt og dynamisk kulturbegreb, som kan rumme det krav om engagement og dialogbaseret deltagelse, der kendetegner nutidens virkelighed.

I en international sammenhæng kan man pege på det store, tværfaglige forskningsprojekt "Kulturen des performativen", som fungerede fra 1999-2010 og nu står som et vægtigt europæisk bidrag til forskningen i performance og performativitet- herunder også deltagelsesbegrebet indenfor bla. kunst, teater, musik, litteratur. Helt aktuelt undersøger det tværinstitutionelle forskningsprojekt, "Performance and Performativity" på Tate Modern i London det performative i kunst og læringssituationer fra et både historisk og teoretisk perspektiv.

Sådan tværinstitutionelle samarbejder må betragtes som højst relevante, også i en dansk sammenhæng, hvor både universiteter og museer arbejder med mange af de samme problemstillinger – herunder en stadig kritisk evaluering og kvalificering af 'deltagelsesbegrebet'.

Materialitet

Den nyeste internationale kulturforskning understreger, hvordan kultur er flettet ind i fænomener, man traditionelt ikke betragter som kultur som f.eks.

biologi, teknologi og kognition.¹ Den gensidige påvirkning mellem mennesker og genstande er blandt andet blevet udforsket gennem nye idéer om materialitet, og om vores afhængighed af teknologiske netværk.² Denne materialitet er blevet sat i forbindelse med magt og såkaldt "governmentalitet" som en måde at udøve magt bl.a. gennem de materielle omgivelser, og blevet forbundet til nye forståelser af rum, hvor menneskers bevægelse og praksis samvirker med sted og genstande.³ Desuden har filosoffer, sociologer og historikere studeret hvordan mennesker og dyr ændrer deres krop gennem sociale praksisser og måder at leve sammen på, og peget på, hvordan teknologi og kultur filtrer sig ind i hinanden, bl.a. i byudvikling. Et nyt felt er også følelshistorien, som peger på det emotionelle som et udforsket felt for relationen mellem mennesker og deres materielle omverden.⁴ Indenfor antropologien er også en voksende interesse for hvordan genstande, omverden og praksis er tæt forbundne.⁵

Herhjemme arbejdes der bl.a. på Statens Naturhistoriske Museum med historiske aflejring af miljøforandringer i kroppen (på isbjørne). På Aarhus Universitet/Moesgaard Museum arbejder man bl.a. med forholdet mellem offentligt rum og religion i klassisk tid, og ny forskning fra Nationalmuseet undersøger koloniale genstande og luksusforbrug i 1700-tallet. Steno Museet arbejder med forholdet mellem krop og naturvidenskabelige idéer, mens man på Medicinsk Museion forsker i sansning af hospitalsrummet, og i Den Gamle By undersøger dåbstøj som emotionelle genstande. Serien "Guld fra arkivet" formidler forskning i samlingerne (Politiken og Statens Arkivers Facebook-side). På Vestsjællands Kunstmuseum forsker man i forholdet mellem materialitet og bevidsthed i samtidskunsten i en udstillingsrække (Erindringens arkæologi/Grundlag/Im-materialitet).

Forskningen i sammenvævninger mellem menneskeligt og materielt peger på potentielle samarbejder mellem ministeriets institutioner og fx DTU, LIFE og samfundsvidenskaber, men også i højere grad med kulturinstitutioner, der arbejder naturvidenskabeligt, som Konservatorskolen, Teknologisk Institut og andre.

Kognition

Kognition har i starten af dette årtusinde etableret sig som et omdrejningspunkt for en lang række videnskabelige discipliner. På det musikalske område har dette resulteret i, at forskning i musikalsk perception og kognition i stigende grad har sat sit præg på fx den internationale musikforskning, hvilket bl.a. ses i form af en meget væsentlig publikationsproduktion, offentlig opmærksomhed samt et stigende antal forskningsfællesskaber og internationale konferencer. Denne forskning

---

¹ Graham 2009; Farias and Bender 2012.

² Miller 2012; Damsholt, Simonsen, and Mordhorst 2009; Latour 2005; Law 2002.

³ Brantz 2012; Joyce 2003; Legg 2009; Massey 2005; Otter 2002; Thrift 2013.

⁴ Scheer 2012.

⁵ Ingold 2011.

spænder vidt fra instrument-didaktiske studier⁶ over undersøgelser af psykologiske aspekter af musikudøvelse⁷ til studier i opførelsespraksis⁸. Derudover gennemføres studier af musiks påvirkning af hjernen⁹, side om side med signalbehandling, evolutionær musikvidenskab¹⁰, musik og sprog¹¹, akustik og adfærdspsykologi. Forskningen i forholdet mellem musik, perception og kognition er således rummelig, paradigmenneutral og multidisciplinær. Samtidig har den en praksisnærhed, der bringer musikkonservatoriernes særlige forudsætninger som kunstnerisk og musikpædagogisk institution i centrum.

I den sammenhæng er det kognitive musikforsknings samarbejde mellem Det Jyske Musikkonservatorium (DJM) og Center for Funktionelt Integrativ Neurovidenskab ved Aarhus Universitet bemærkelsesværdigt. Samarbejdet er forankret i forskningsgruppen Music-in-the-Brain, hvor DJM med sin musikfaglige ekspertise indgår i et forskningsmiljø sammen med forskere på alle universitetets fakulteter. Dette arbejde sigter mod at forstå, hvorledes musik og musikalsk læring afspejler sig i hjernens funktion og anatomi, fx manifesteret i forbedret arbejdshukommelse¹² eller det særlige fænomen absolut gehør¹³. Arbejdet foregår såvel eksperimentelt ved hjælp af hjerneskanningsteknikker som konceptuelt i forhold til musikvidenskab, kognitiv semiotik, lingvistik, psykologi og teoretisk neurobiologi m.m. Professor ved DJM Peter Vuusts forskning er et eksempel på dette. Ved indgående analyser af den komplekse kommunikation mellem musikere i Miles Davis Quintet i 1960'erne, har han isoleret musikalske og kunstneriske grundelementer, der indgår i denne musikbårne kommunikation. Ved at bruge neurovidenskabelige metoder har han siden demonstreret, at sprogcentre i hjernen aktiveres under musikalsk kommunikation. Dette ændrer grundlæggende ved den fremherskende opfattelse om, at sprog og musik behandles i adskilte hjernemoduler, men er i overensstemmelse med de nyeste teorier om, hvordan hjernen fungerer¹⁴. Denne forskning har bl. a. ført videre til interventionsstudier, der viser at musikalsk høretræning kan give en signifikant forbedring af cochlear implanteredes hørefærdigheder, og viser således et potentiale i konservatorieforskningen, som rækker ud over institutionen¹⁵.

Idræt

Den humanistiske idrætsforskning er en ung videnskab, hvis genstandsfelter strækker sig fra forskning i sundhedspolitiske problemstillinger og idrættens

⁶ Furuya and Soechting 2010; Schoonderwaldt and Demoucron 2009

⁷ Wilson and MacDonald 2012.

⁸ Wierød and Spang-Hanssen 2011.

⁹ Juslin and Vastfjall 2008.

¹⁰ Wallin, Merker, and Brown 2001.

¹¹ Patel 2010.

¹² Hansen, Wallentin, and Vuust 2012.

¹³ A Dohn; Garza-Villarreal 2013.

¹⁴ Vuust et al. 2005.

¹⁵ Petersen et al. 2012.

pædagogiserende og fællesskabende effekt over forskning i kropskultur og -ekstremer til forskning i sportens fascinationskraft samt eliteidrættens omkostninger og gevinster.

I forhold til den øvrige kulturforskning kan idræt som forskningsfelt dels bidrage med at udvikle ny teori og udfordre traditionelle tankemønstre og dels tilbyde et perspektiv, der integrerer international og national samfundsmæssig relevans og kulturforskningsmæssig værdi. Centrale eksempler på det er forskning i doping, talentudvikling samt i fan- og kropskultur ved SDU og Aarhus Universitet. Her er affektteori som tilgang et eksempel på, hvordan der dannes bro fra idrætsforskning til de øvrige forskningsfelter, der er omtalt her.

Mobilitet, migration og sted

Mobilitet og migration er en global forudsætning for hverdagslivets kultur og har i nogen tid været et omfattende område for kulturforskningen internationalt. Nogle forskere peger nu på et "New Mobilities Paradigm" indenfor social- og kulturforskningen, og inden for kulturgeografien er der også en stærk interesse for, hvordan sociale og kulturelle forskelle kan aflæses i forskellige muligheder for at bevæge sig.¹⁶ Forskningen understreger ligeledes, hvordan traditionelle grænser mellem stater og nationer bliver problematiseret af "translokale" forbindelser og ser på, hvordan det globale og lokale griber ind i hinanden i "glokale" begivenheder.¹⁷ Endelig er også bevægelsen af genstande blevet et nyt forskningsfelt.¹⁸ I forlængelse af denne problematisering er der i kulturforskningen fornyet interesse for "stedet" forstået som en affektivt og kognitivt defineret afgrænsning af en lokalitet.¹⁹ Der findes dog også nyere forskning, der imod den 'affektive vending' argumenterer for, at også det affektive skal forstås diskursivt, og det netop er samfundets diskurser, der forstærker menneskers affektive praksisser og giver grobund for, at eksempelvis emotionelle ytringer ved hjælp af nationale fortællinger kan gøres endnu mere magtfulde.²⁰

På ministeriets område: på Københavns Museum undersøger man indvandring til hovedstaden i 1700-tallet, mens Den Gamle By har forskning i nydelsesmidlers bevægelse ind i dansk hverdagsliv. Museum Sønderjylland forsker i grænsekultur, grænsebyer og grænsepolitik, for eksempel sammen med SDU om afstemningen 1920 om [Sønderjyllands tilhørsforhold](#)²¹. Nationalmuseet driver et projekt om asiatiske au-pair-arbejdere i Danmark og deres kultur samt om [translokal kultur](#)²² ved den tidligere danske

---

¹⁶ Adey 2010; Cresswell 2013; Sheller and Urry 2006.

¹⁷ Brickell and Datta 2011; Vigh 2009; Vyff and Simonsen 2011

¹⁸ Appadurai 1996; Ewenstein 2009.

¹⁹ Ringgaard 2010.

²⁰ Wetherell 2012.

²¹ [http://findresearcher.sdu.dk:8080/portal/da/persons/nina-jebsen\(a59f0342-c4f9-488f-b9e6-4fe470a8effc\).html](http://findresearcher.sdu.dk:8080/portal/da/persons/nina-jebsen(a59f0342-c4f9-488f-b9e6-4fe470a8effc).html)

²² <http://natmus.dk/forskning/forskningsprojekter/serampore-initiativet/>

handelsstation i Serampore i Indien. Immigrantmuseet har bl.a. forskning i ægteskabsimmigration og Moesgaard Museum arbejder på at realisere et projekt om immigration til Danmark i 14- og 1500-tallet. Dansk Jødisk Museum har et projekt om [danske jøders krigsoplevelser og – erindringer](#).²³

Feltet lægger op til interessante muligheder for samarbejde mellem museer og f.eks. Centre for Advanced Migration Studies på Københavns Universitet, men også en række NGO'er som Mellemløst samvirke og Røde Kors, der arbejder i migrationsfeltet. Endelig kan forskningen i migrations- og mobilitetskultur bidrage til forståelsen af turisme og gentrificering, altså omdannelse af f.eks. industriområder til rekreative og dyrere områder. Dette lægger op til samarbejde med forskningsinstitutioner inden for dette felt, f. eks. RUC, men også større organisationer inden for turisme, f.eks. VisitDenmark el lign.

Det digitale

Det digitale område er et stærkt voksende forskningsfelt. Det digitale påvirker og omformer hele det kulturelle område, og det er en fundamental udfordring, at mange objekter skifter fra at være analoge til at være digitale, og at digitale metoder er mulige og ofte nødvendige. I en tid hvor aviserne ikke længere kun er i papir, og hvor nogle kunstmalerier kun findes på internettet, påvirkes kulturinstitutionernes traditionelle områder; indsamling, bevaring og formidling, og har tilsvarende nødvendiggjort forskning i digital indsamling, digital bevaring og digital formidling. Forskningsmæssige satsninger betyder, at Danmark er i front, når det fx gælder indsamling af det danske internet, digital bevaring af radioudsendelser og digital museumsformidling. Forskning i digital indsamling, bevaring og formidling er et stort mulighedsfelt, der blot venter på at blive foldet ud.

Det digitale i sig selv understøtter og genererer også nye teorier og forskningsmetoder og udvikling af forskningsværktøjer, der gør det muligt at undersøge sammenhænge og kulturudtryk, som det ikke er muligt at undersøge, når kilderne er analoge. 'Digital humanities' er et stærkt voksende forskningsfelt og viser nye måder at udforske historie og kultur på. Nye platforme med kulturarvsmateriale som skaber fundamentet for smarte søgemuligheder, og behandling af data kan i det hele taget foretages på nye måder, fx datamining. Samtidig er der et stærkt pres fra andre brugergrupper end forskere om adgang til lignende platforme. Findes det ikke digitalt, findes det ikke.

I de senere år er der kommet fokus på kulturprodukter i form af samlinger, der skabes, søges og anvendes via internettet. Projekter som [DigHumLab](#)²⁴, [Danmark set fra luften](#)²⁵, [Mediastream](#)²⁶, og [Dansk Demografisk Database \(DDD\)](#)

²³ <http://jewmus.dk/forskning/danske-joeders-krigsoplevelser/>

²⁴ <http://dighumlab.com/>

²⁵ <http://www.kb.dk/danmarksetfraluften/>

²⁶ <http://www2.statsbiblioteket.dk/mediestream/>

²⁷ er eksempler på det. Fælles for disse samlinger er, at de særlige muligheder, internettet rummer for produktion og formidling af kultur udnyttes i forhold til søgning, tilgængeliggørelse og deling.

Kulturinstitutionerne råder imidlertid over mange samlinger, hvis spændende anvendelsesmuligheder for både forskere, studerende, elever og borgere forudsætter bedre digital beskrivelse (metadatering). Derfor er crowd sourcing til metadatering en spændende mulighed for at få brugere til samlinger, der uden beskrivelse forbliver gemt/vanskeligt tilgængelige. Indenfor en række områder hos de forskende kulturinstitutioner arbejdes med crowdsourcing-baseret tilgængeliggørelse af kilder. Crowdsourcing for kulturinstitutioner drejer sig typisk om at private personer foretager indtastning eller scanning af arkivmateriale, så det sikres større anvendelighed via internettet. Dansk Demografisk Database (DDD) er blandt de allerførste kildeindtastningsprojekter i Danmark, hvor private personer siden 2002 har indtastet folketællingsoplysninger i henhold til en standardiseret databasestruktur. Fra international side er der stor opmærksomhed omkring udnyttelse af databasens indhold til komparative forskningsformål i forhold til lignende databaser opbygget i andre lande. EHPS – European Historical Population Samples Network, der er støttet af European Science Foundation og NAPP – North American Population Project, der er støttet af det amerikanske forskningsråd er eksempler på det. Statens Arkiver har netop nu en stor satsning på et crowdsourcing-projekt i forhold til 1864-markeringen. Også her vil der opbygges forskningsressourcer af betydning for både national og international forskning. Crowdsourcing-projekter viser, hvordan brugere (pro)aktivt inddrages i opbygning af internetbaserede kilder, der både har formidlingsmæssigt og forskningsmæssigt potentiale for nutid og eftertid. Samtidig understreges det med disse projekter, hvordan formidling og forskning er aktiviteter, der skal være i tæt dialog så begge formål tilgodeses.

Med crowdsourcing-projekter i gang og på vej hos så mange kulturinstitutioner i Danmark betyder konkurrence om producenterne – det vil sige om de privatpersoner, der i deres fritid skal indtaste eller scanne data. Derfor er det for kulturinstitutionerne af stor betydning at koordinere og – allerhelst – at samle crowdsourcing-baserede projekter i større indsatsområder, så institutionelle barrierer i forhold til ressourceopbygning ikke stiller sig i vejen og indsatsen kan fokuseres til gavn for formidling og forskning. En vej kunne være at opfordre institutionerne til at danne et nationalt netværk, der kan følge og koordinere kulturinstitutionernes crowdsourcing-aktiviteter og ikke mindst lade sig inspirere fra internationalt hold.

Links:

- Europeana Semantic Elements (ESE):
<http://pro.europeana.eu/web/guest/ese-documentation>
- LARM.fm: <http://larm.fm/> (login nødvendigt)

---

²⁷ <http://www.ddd.dda.dk>

- #HACK4DK - hack your heritage: <http://hack4dk.tumblr.com/>
- Dansk Kulturarv (API): <http://www.danskkulturarv.dk/api/>
- Regin DAPI:
<https://www.kulturarv.dk/regin-tools/pub/doc/devdoc/symbols/ReginDAPI.html>
- Europeana Professional (API): <http://pro.europeana.eu/reuse/api>
- SMK Collections API (Beta): <http://apitest.smk.dk:8180/>
- Politiets registerblade med geotagging:
<http://www.politietsregisterblade.dk/>
- EHPS – European Historical Population Samples Network:
<http://www.ehps-net.eu/>
- DDD - Dansk Demografisk Database: <http://www.ddd.dda.dk/>
- Danmark set fra luften: <http://www.kb.dk/danmarksetfraluften/>
- NAPP – North American Population Project: <https://www.nappdata.org/napp/>
- DigHumLab – <http://dighumlab.com/>
- EUROPEANA – <http://www.europeana.eu/>
- Mediestream – <http://www2.statsbiblioteket.dk/mediestream/>

Kunstnerisk udviklingsvirksomhed

Kulturministeriets videregående uddannelsesinstitutioner har til opgave at bidrage til at udvikle kunsten og kulturen i samfundet og uddanner professionelle musikere, film-, scene- og billedkunstnere. Videns- og erkendelsesgrundlaget, som de kunstneriske uddannelser hviler på, består dels af kunstfaglig praksis og forskning, dels – hvilket er unikt for disse uddannelser – af *kunstnerisk udviklingsvirksomhed*. Historisk har praksis for kunstnerisk udviklingsvirksomhed været præget af stor diversitet og kun få institutioner har haft klare rammer for denne virksomhed. Med Kulturministeriets rapport ["Kunstnerisk Udviklingsvirksomhed - udredning om vidensgrundlaget på de videregående kunstneriske uddannelser"](#)²⁸ fra januar 2012, imødekommes behovet for en afklaring af begrebet og af kravene til dokumentation. Arbejdsgruppen bag rapporten giver en række anbefalinger. Den væsentligste er, at institutionerne tager udgangspunkt i en overordnet, fælles definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed med henblik på at "synliggøre den som en selvstændig videns- og erkendelsesskabende aktivitet på linje med videnskabelig forskning." Dette ekspliciteres yderligere gennem anbefalingen af, "at der på lovgivningsniveau sikres ligestilling mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed og videnskabelig forskning", og at det i Kulturministeriets regi bør overvejes, at der "svarende til den særlige pulje administreret af Kulturministeriets forskningsudvalg afsættes tilsvarende midler til støtte af kunstnerisk udviklingsvirksomhed."

En sådan lovgivningsmæssig ligestilling mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed og forskning vil få en positiv modtagelse på de

²⁸ <http://kum.dk/nyheder-og-presse/kulturnyt/2012/januar/ny-redegorelse-om-kunstnerisk-udviklingsvirksomhed/>

videregående uddannelsesinstitutioner som en betydningsfuld anerkendelse af værdien af den viden, der genereres af kunstneriske udviklingsprocesser. Det vil samtidig kunne blive et skridt i retning af en harmonisering med forholdene i lande som Norge, Sverige, Finland og Østrig, hvor der i varierende grad eksisterer overordnede definitioner og retningslinjer og udbyggede støtteprogrammer for kunstnerisk udviklingsvirksomhed (i visse lande benævnt kunstnerisk forskning). Tilsvarende gælder muligheden for, at det i Danmark også kan blive muligt at udbyde en Third-cycle eller Ph.d. grad inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

I forlængelse af rapporten har Kulturministeriet for årene 2014-2017 afsat en pulje på 3 mio. kr. årligt til kunstneriske udviklingsprojekter, øremærket til ansøgninger fra de 13 forskellige konservatorier, akademier og skoler. Disse midler kan ansøges gennem en procedure, der minder om ansøgninger til Kulturministeriets forskningsudvalg, og giver mulighed for at opnå støtte til enten et års frikøb eller projektmodning. I udmøntningen af puljen for 2013 modtog syv af 16 ansøgninger støtte, fordelt på seks institutioner, hvilket giver en indikation af både omfanget af idéer og af behovet for eksterne midler. Det vil blive meget interessant at følge dette nye tiltag i dansk kunstudvikling, og se hvordan institutionerne forvalter de nye rammer for offentliggørelse og den kritiske refleksion, der skal ledsage det kunstneriske resultat.

Afsluttende kommentarer

Ved at pege på disse forskningsfelter - flygtighed, deltagelse, materialitet, kognition, idræt, mobilitet, migration og sted, det digitale samt kunstnerisk udviklingsvirksomhed håber visionspanelet at have besvaret ministeriets kommissorium.

For kulturforskningsområdet som helhed ser panelet, at man kan øge mulighederne for at lave samarbejder af mere blivende karakter mellem Kulturministeriets forskningsinstitutioner og andre forskningsinstitutioner (typisk universiteter), nationale som internationale samt internt mellem Kulturministeriets forskende institutioner. Kontinuerlige samarbejder giver mulighed for at sikre en højere grad af opdateret viden for alle involverede parter og en større udbredelse af forskningsresultaterne. De giver mulighed for at formulere forskningsstrategier på tværs af forskningsinstitutionerne og er derved med til at sikre den stadige udforskning af sammenhængen mellem æstetiske, material- og kulturhistoriske studier, som de udfoldes på nye måder og i lyset af nye teorier. Kontinuerlige samarbejder giver desuden mulighed for at etablere fælles forskningsformidling og nye forskningsnetværk.

En fortsættelse af det nuværende visionspanel eller etablering af et nyt panel med et kommissorium, der handler om at sikre og øge samarbejdet mellem områdets institutioner kunne være en vej frem.

Endelig er det et håb for visionspanelet, at dansk kulturforskning evner at møde de digitale udfordringer, udnytte de nye muligheder og skabe unikke infrastrukturer for forskere og brugere. For sådanne infrastrukturer vil gælde, at de ikke alene vil være ressourcer for kulturforskningsområdet, men vil have et langt bredere forskningsmæssigt potentiale. Forudsætningen er, at institutionerne ikke konkurrerer om midlerne, men samarbejder om at nå et fælles mål om at sikre adgang til og anvendelse af kulturressourcer samt at positionere kulturforskningen stærkere i Danmark og internationalt.

Visionspanelets sammensætning

Birgitte Anderberg er museumsinspektør og ph.d. stipendiat ved Statens Museum for Kunst med tilknytning til Institut for Kunst- og Kulturvidenskab på Københavns Universitet. Birgitte forsker i 1960'ernes og 1970'ernes kunst med afsæt i avantgarde-teori og feministiske problemstillinger.

Ane Grum-Schwensen er ph.d. stipendiat ved H.C. Andersen Centret/SDU, cand.mag. og museumsinspektør ved Odense Bys Museer. Centret er en forsknings-, formidlings- og informationsenhed, der arbejder tæt sammen med Odense Bys Museer. Ane har forsket og undervist i, samt publiceret en række artikler om H.C. Andersens værker og samtid. Ph.d. projektet undersøger H.C. Andersens kreative proces fra strøtanke til værk. Metoden er genetisk-kritisk, perspektivet kreativitets-teoretisk og undersøgelsen tager udgangspunkt i en række hidtil upublicerede optegnelser og udkast.

Camilla Jalving er museumsinspektør på ARKEN Museum for Moderne Kunst. Camilla er mag.art. og ph.d. i kunsthistorie med afhandlingen "Værk som handling: Performativitet som kunsthistorisk metode" (2005, udkommet ved Museum Tusulanums forlag 2011). Camilla har forsket og undervist i samtidskunst på Københavns Universitet og Det Fynske Kunstakademi og bidraget til en lang række kataloger, antologier og tidsskrifter om dansk og international samtidskunst og metode. Medforfatter til oversigtsværket "Nybrud: Dansk kunst i 1990'erne" (sammen m. Rune Gade, 2005).

Anne Sofie Fink Kjeldgaard er seniorforsker i Statens Arkiver, ph.d. og cand.merc. i international marketing. Anne Sofies forskning tager udgangspunkt i Statens Arkivers samling af samfundsvidenskabelige survey-undersøgelser, hvor samfundsvidenskabelig forskningsmetode og muligheder for tilgængeliggørelse af data og datadokumentation (metadata) er centralt.

Mads Kullberg er museumsinspektør på Museet for Samtidskunst, mag. art. i kunsthistorie og erhvervs-ph.d. stipendiat med tilknytning til Institut for Kunst- og Kulturvidenskab på Københavns Universitet. Mads forsker i samlings- og registreringsproblematikker, der relaterer til flygtige kunstformer.

Rasmus Beedholm Laursen er ph.d. stipendiat ved Sektion for Idræt, Aarhus Universitet. Rasmus beskæftiger sig med dansk fankultur med særligt fokus på den del af kulturen, der betegnes 'ultras'. Disse fans definerer sig som ikke-voldelige men bl.a. grundet deres demonstrative adfærd kategoriseres de ofte som såkaldte 'risk' fans på linje med 'hooligans'. Med en kultursociologisk og etnografisk arbejdsmetode undersøger Rasmus i sin ph.d. ultraskulturens adfærdsmønstre, tangenspunkter mellem fantypologier (risk/none-risk fans) samt interaktionsformer mellem ultras og politi.

Ditte Laursen er seniorforsker ved Statens Mediesamling, Statsbiblioteket. Hun deltager som forsker og kurator i danske og europæiske forskningsinfrastruktur-projekter inden for det digitale humaniora: RESAW (Research infrastructure for the Study of Archived Web materials), LARM (Audio Research Archive Denmark), DigHumLab (Digital Humanities Lab Denmark) og EUROPEANA. Post.doc. 2009-2011 i DREAM (Danish Research Centre of Advanced Media Materials) om digitale teknologier i museumsformidling. Ph.d. i mobilkommunikation 2006. Primære forskningsinteresser digital arkivering samt kommunikation og interaktion i, omkring og på tværs af digitale medier.

Henrik Smith-Sivertsen er forskningsbibliotekar ved Det Kongelige Bibliotek, ph.d. i musikvidenskab og cand. theol. Henrik har siden 2004 forsket i dansk og europæisk populærmusikhistorie. Hans Ph.D.-afhandling omhandlede danske versioner af udenlandske sange i anden halvdel af det 20. århundrede, og siden har han blandt andet forsket i dansktopmusik, popbegrebet i starten af 1960'erne, P3's oprettelse, den engelsksprogede popmusiks betydning i Skandinavien, de danske hitlisters historie, Melodi Grand Prix og senest Netarkivets anvendelighed til beskrivelse af nyere populærmusikhistorie. Han står også bag hitlistesitet danskehitlister.dk og har som del i sin formidling bl.a. haft et fast radioindslag på P4 i 2012 og generelt vægtet bred formidling til offentligheden højt i sit virke. Tværs gennem hele Henriks produktion spores en gennemgående interesse for medie- og teknologihistorie.

Mikkel Thelle er adjunkt i Historie ved Aarhus Universitet og leder af Dansk Center for Byhistorie. Centret er et samarbejde mellem universitetet og Den Gamle By. Mikkel har forsket og undervist i byhistorie gennem en årrække og beskæftiget sig med forskellige kulturhistoriske emner og teorifelter. Han blev ph.d. med afhandlingen "København 1900. Rådhuspladsen som laboratorium for den moderne bys offentlige rum" i 2013, og har her og ellers arbejdet med urban kultur og rumlige problemstillinger.

Bjørn Petersen er docent ved Det Jyske Musikkonservatorium, cand. mus. og ph.d. i sundheds-/neurovidenskab. Bjørn er udøvende kontra- og elbassist, arrangør og komponist og underviser bl.a. i musikledelse, arrangement, pædagogik og musikteknologi. Bjørn forsker i metoder til at udvikle musikalske høreferdigheder hos børn, unge og voksne, der hører ved hjælp af et cochlear implantat og de mulige afledte effekter heraf på sprogforståelse og

livskvalitet. Forskningen, som foregår i et samarbejde mellem konservatoriet, Center for Funktionel Integrativ Neurovidenskab på Aarhus Universitet og Øre-næse-halsafdelingen på Aarhus Universitetshospital, dannede grundlag for hans ph.d.projekt "[Advances in Music and Language Perception after Cochlear Implantation](#)"²⁹. Bjørn forsker desuden i implementering af IT-værktøjer og teknologi i musikundervisningen, med særlig fokus på udviklingen i de danske musikskoler.

Referencer

- Adey, P. (2010). *Mobility, Key ideas in geography*. London ;; New York: Routledge.
- Appadurai, A. (1996). *Modernity at large : cultural dimensions of globalization*. Minneapolis Minn.: University of Minnesota Press.
- Bishop, C. (2005). *Installation Art: A Critical History*. London: Tate Publishing.
- Bishop, C. (2012). *Artificial Hells: Participatory Art and the Politics of Spectatorship*. London: Verso.
- Butler, J. (1999). *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of 'Sex'*. New York: Routledge.
- Brantz, D. (2012). *Thick space : approaches to metropolitanism*. Bielefeld: Transcript.
- Brickell, K. & Datta, A. (2011). *Translocal Geographies: Spaces Places Connections*. Ashgate Publishing.
- Cresswell, T. (2013). *Geographies of mobilities : practices, spaces, subjects*. Farnham Surrey; Burlington: Ashgate.
- Damsholt, T., Simonsen, D. G., & Mordhorst, C. (2009). *Materialiseringer. Nye perspektiver på materialitet og kulturanalyse*.
- Dohn, A. (2013). *Gray- and White-Matter Anatomy of Absolute Pitch Possessors*. *Cerebral Cortex*(3).
- Ewenstein, B. (2009). *Knowledge Practices in Design: The Role of Visual Representations as 'Epistemic Objects'*. *Organization Studies*, 30(1), 07--30.
- Farias, I. & Bender, T. (2012). *Urban assemblages: How actor-network theory changes urban studies*. Routledge.
- Fischer-Lichte, E. (2004). *Ästhetik des Performativen*. Frankfurt am Main: Edition

---

²⁹ <http://www.musikogci.dk/wordpress/phd-afhandling/>

Suhrkamp.

Furuya, S. & Soechting, J. F. (2010). *Role of auditory feedback in the control of successive keystrokes during piano playing*. *Experimental Brain Research*, 204(2), 223--237.

Graham, S. (2009). *Disrupted cities: when infrastructure fails*. Routledge.

Hansen, M., Wallentin, M., & Vuust, P. (2012). *Working memory and musical competence of musicians and non-musicians*. *Psychology of Music*.

Hantelmann, D. v. (2010). *How to Do Things With Art: The Meaning of Art's Performativity*. Zürich: JRP/Ringier.

Haraway, D. J. (2003). *The companion species manifesto: Dogs, people, and significant otherness*. Prickly Paradigm Press Chicago.

Hommels, A. (2005). *Studying obduracy in the city: Toward a productive fusion between technology studies and urban studies*. *Science, technology & human values*, 30(3), 323--351.

Ingold, T. (2011). *The perception of the environment : essays on livelihood, dwelling and skill* ("First published 2000 by Routledge / Reissued with a new preface 2011 by Routledge" -- T.p. verso.). London; New York: Routledge.

Jalving, C. (2011). *Værk som handling: Performativitet, kunst og metode*. København: Museum Tusulanum Press.

Jerslev, A. og Gade, R. (red.). (2005). *Peformative Realism: Interdisciplinary Studies in Art and Media*. København: Museum Tusulanum Press.

Joyce, P. (2003). *The rule of freedom: liberalism and the modern city*. Verso.

Juslin, P. N. & Vastfjall, D. (2008). *Emotional responses to music: The need to consider underlying mechanisms*. *Behavioral and brain sciences*, 31(5), 559.

Kester, G. (2004). *Conversation Pieces: Community and Communication in Modern Art*. University of California Press.

Latour, B. (2005). *Reassembling the Social : an Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford University Press.

Law, J. & Mol, A. (2002). *Complexities : social studies of knowledge practices*. Durham: Duke University Press.

Law, J. (2002). *Objects and spaces*. *Theory, Culture & Society*, 19(5-6), 91--105.

Legg, S. (2009). *Governing prostitution in colonial Delhi: from cantonment regulations to international hygiene (1864--1939)*. *Social History*, 34(4),

447--467.

Massey, D. B. (2005). *For space*. London;; Thousand Oaks Calif.: SAGE.

Massumi, B. (2002). *Parables for the Virtual: Movement, Affect, Sensation*. London: Duke University Press.

Miller, D. (2012). *Consumption and its consequences*. Polity.

Otter, C. (2002). *Making liberalism durable: vision and civility in the late Victorian city*. *Social History*, 27(1), 1--15.

Patel, A. D. (2010). *Music, language, and the brain*. Oxford University Press, USA.

Petersen, B., Mortensen, M. V., Hansen, M., & Vuust, P. (2012). *Singing in the key of life: A study on effects of musical ear training after cochlear implantation*. *Psychomusicology: Music, Mind, and Brain*, 22(2), 134.

Petersen, A. Ring. (2009). *Installationskunsten mellem billede og scene*. København: Museum Tusulanum Press.

Ringgaard, D. (2010). *Stedssans*. Aarhus Universitetsforlag.

Scheer, M. (2012). *Are Emotions a Kind of Practice (and Is That What Makes Them Have a History)? A Bourdieuan Approach to Understanding Emotion*. *History and Theory*, 51(2), 193--220.

Schoonderwaldt, E. & Demoucron, M. (2009). *Extraction of bowing parameters from violin performance combining motion capture and sensors*. *The Journal of the Acoustical Society of America*, 126, 2695.

Sheller, M. & Urry, J. (2006). *The new mobilities paradigm*. *Environment and Planning A*, 38, 207--226.

Thrift, N. (2004). *Intensities of feeling: towards a spatial politics of affect*. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 86(1), 57--78.

Tygstrup, F. (2012). "Affective Spaces". *Panic and Mourning: The Cultural Work of Trauma*. . Walter de Gruyter.

Vigh, H. (2009). *Motion squared A second look at the concept of social navigation*. *Anthropological Theory*, 9(4), 419--438.

Vuust, P., Pallesen, K. J., Bailey, C., van Zuijen, T. L., Gjedde, A., Roepstorff, A., & Østergaard, L. (2005). *To musicians, the message is in the meter: pre-attentive neuronal responses to incongruent rhythm are left-lateralized in musicians*. *Neuroimage*, 24(2), 560--564.

Wallin, L., Merker, B., & Brown, S. (2001). *The origins of music*. The MIT Press.

Wetherell, M. (2012). *Affect and Emotion: A New Social Science Understanding*. SAGE.

Wierød, L. M. & Spang-Hanssen, U. (2011). *Hvor frit er egentlig frit?: Et forsøg på en kvantificering af rubatopraksis i vestlig, klassisk musik*. *Danish Musicology Online*(3), 53-73.

Wilson, G. B. & MacDonald, R. A. (2012). *The sign of silence: Negotiating musical identities in an improvising ensemble*. *Psychology of Music*, 40(5), 558--573.